

M.10884:1-16.

ACC. N.R.

Landskap: Dalsland Upptecknat av: olika personer;
Härad: I undal, Valbo Adress: se svarer!
Socken: Diverse Berättat av:
Uppteckningsår: 1947 Född år ..... i .....

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
—

Halmstad.

s.1-16. Luf 62.

I undals härad s.1-8.

Valbo " s.9-16.

Skriv endast på denna sida!

308/113d

Acc. n:r M 10884:1.

LUF 62

433

Uppgifterna hänföra sig till

Landskap:

Dalsland

Härad:

Lundals härad NW

Socken:

Fröndefors

Uppteckningsår: 1947

Uppgifterna lämnade av

Namn: Carl Magnus Reed

Adress: Polanda Östra

Födelseår och födelseort: Fröndefors

Folklivsarkivet i Lund beder Eder härmed vara vänlig besvara nedanstående frågor i och för en undersökning rörande de i snabbt försvinnande stadda halmtaken. Vi vilja medan ännu tid är söka rädda åt kommande tider kunskapen om halmtaken, deras förfärdigande, förekomst och egenskaper. Vi äro tacksamma för korta, tydligt och helst med bläck skrivna svar på alla frågorna. Numrera svaren efter frågorna. Frankokuvert för svaret bifogas.

Frågor:

1. Finns å Eder trakt halmtak eller vasstak?
2. Äro (voro) dessa bindetak, d.v.s. sådana där halmen (vassen) är (var) bunden vid underlaget medelst vidjor, snöre, järntråd eller på annat sätt?
3. Eller äro (voro) de av löst pålagd ej slagtröskad halm som hålls (hölls) kvar av pålagda träkonstruktioner?
4. Hur pass vanliga äro (voro) dessa bundna tak i procenträknat?
  - a. för närvarande?
  - b. för 10 år sedan?
  - c. för 20 år sedan?
  - d. för 50 år sedan?
5. Användas (använtes) takkäppar?

Svar:

- 1) Ja halmtak
  - 2) ja Bind-Tak samt även öther och annat Rev-Tak, bundna fast i stanor med järntråd.
  - 3) öther och annat Lit-l Tak som bindas med stanor
-
- a) 10 procent
  - d) Allmänt

6. Använder Ni isolerade band eller fortlöpande söm?
7. Beskriv Ert tillvägagångssätt vid bindningen och angiv materialets art. Bifoga gärna en förtydligande teckning.
8. a. Vilka redskap använder Ni vid täckningen? Räkna upp alla.
b. Har tidigare använts även andra redskap? Vilka?
9. Var god beskriv alla nu eller tidigare använda redskap (material, konstruktion, dimensioner — gör gärna en enkel blyerts-teckning) och angiv deras benämning, även på ortens dialekt.
10. Vartill och huru användas de olika redskapen?

7) Bindningen tillgår på så sätt att man lägger en spröt (läcké) på mitten av den bredda halmen och medels en nål för tråden om slanen genom halmen till spröt och drar till hårt med en läng
 8) Takbräda refflad, nål i läng
 9) Känner inte till andra
 10) Först i främst en fäktslge som man lägger på taket si går på den refflade brådan att slå upp halmen med och nären ett före sidan genom halmen från slana till sprölet och längen att dra till häder med

11. Använder Ni vid täckningen vantar, knäputor eller särskild fotbeklädnad?

12. Hur beredes
a. långhalmen?

b. vassen?

När och hur skördas den och
hur förvaras den?

13. a. Täckes även (eller endast)
utanpå det gamla taket?

b. Beskäres taket, när det är
färdiglagt?

c. Hur behandlas takskägget?

d. Läggas halmtak (vasstak)
även på nya hus?

14. a. Hur ryggas taket?

b. Hur lagas ett söndrigt tak?

15. Hur många arbeta samtidigt
med taktäckningen? Och vil-
ken är i så fall arbetsfördel-
ningen?

IV) Jongendera

12) halmen bör vara progettrörskad (slaga)
och stötlalm inkammas så
halmen blir så sak som möjligt

13) ja även utanpå det gamla
taket

B) taket bankas mot Takbrädan

C) övre (skägget) avhugges med en
gra och en bråda och sedan klippes,
d) inte annat än på ett och annat
skul Tak

14) Ryggen gagnas smätkalm som man
trampar så här det går och tra fack

B) man lyfter upp den gamla halmen
och sticker den nya under i smätkal

15) Bör hållt var 4 en som brede, en slår
upp, en för upp nötten och en drar till

16. Har Ni hört omtals eller sett att man borrat hål i windskedarna till fäste för takkäpparna? Var och när brukades detta? Angiv om möjligt stället.

17. Lägges (lades) taket på läkt eller på ravel (raft)?

18. Användas (använtes) dessa tak även på boningshusen?

19. Är Ni villig att eventuellt bevara ett utförligare frågeformulär (som i så fall honoreras om så önskas)?

20. När och var har Ni varit verksam som taktäckare?

21. Har Ni även annat yrke? Vilket?

OBS! Skulle Ni ej få plats med alla svaren på detta papper så bedes Ni vänligen skriva återstoden på ett löst papper av samma format. Använd även helst ett löst papper där Ni vill göra någon förtynligande teckning. Och sänd gärna in svaret så snart som möjligt — det underlättar arkivets arbete.

M.10884:4.

16) Ej har inte sett det

17) Holmen lägger på slanor

18) Har använts mycket men nu finns bara en kvar som jag vet.

19) Ja.

20) Har varit sedan 1921 och är fortfarande fackare i området av min bostad

21) Skenderas etc mindre jordbruk.

308/113d

Acc. nr M.10884:5.

LUF 62

434

Uppgifterna härföra sig till

Landskap: Dalsland

Härad: Sundals *NW*

Socken: Frändefors

Uppteckningsår: 1947
28

Folklivsarkivet i Lund beder Eder härmed vara vänlig besvara nedanstående frågor i och för en undersökning rörande de i snabbt försvinnande stadda halmtaken. Vi vilja medan ännu tid är söka rädda åt kommande tider kunskapen om halmtaken, deras förfärdigande, förekomst och egenskaper. Vi äro tacksamma för korta, tydligt och helst med bläck skrivna svar på alla frågorna. Numrera svaren efter frågorna. Frankokuvert för svaret bifogas.

Frågor:

1. Finns å Eder trakt halmtak eller vasstak?
2. Äro (voro) dessa *bindetak*, d.v.s. sådana där halmen (vassen) är (var) bunden vid underlaget medelst vidjor, snöre, järntråd eller på annat sätt?
3. Eller äro (voro) de av löst på lagd ej slagtröskad halm som hålls (hölls) kvar av pålagda träkonstruktioner?
4. Hur pass vanliga äro (voro) dessa bundna tak i procenträknat?
  - a. för närvärande?
  - b. för 10 år sedan?
  - c. för 20 år sedan?
  - d. för 50 år sedan?
5. Användas (användes) takäppar?

Svar:

Ja, halmtak

Voro i början bindetak med vidjor, men har på senare tid övergått till användning av järntråd.

Så kallade "spröt" bestående av uppväxande ungskog.

För närvarande cirka 20 procent.

- b. 25%
- c. 30%
- d. 70%

Ja

M.10884:6.

6. Använder Ni isolerade band eller fortlöpande söm?
7. Beskriv Ert tillvägagångssätt vid bindningen och angiv materialets art. Bifoga gärna en förtydligande teckning.
8. a. Vilka redskap använder Ni vid täckningen? Räkna upp *alla*.
b. Har tidigare använts även andra redskap? Vilka?
9. Var god beskriv alla nu eller tidigare använda redskap (material, konstruktion, dimensioner — gör gärna en enkel blyerts-teckning) och angiv deras benämning, även på *ortens dialekt*.
10. Vartill och huru användas de olika redskapen?

Kan ej besvaras

En person fick lägga halmen, en person kom efter med en s.k. täckraka för halmens utjämning, där-
ene
efter kom två man den använde nälen och den an-
kom efter band.

För det första så kallade en täckstege bestående
av två slanor med ett mellanrum av en aln, i den-
na fästes två tåg ett i vardera ändan för för att
fästas ryggåsen, stegen omkastades för varje floka
tills denna sidan var färdig.

Se ovan

M.10884:7.

11. Använder Ni vid täckningen vantar, knäputor eller särskild fotbeklädnad?

Nej.....

12. Hur beredes
a. långhalmen?

All småhalm urskades och bands därefter i kärvar,
för att lättare kunna hanteras vid täckningningen

b. vassen?
När och hur skördas den och
hur förvaras den?

13. a. Täckes även (eller endast)
utanpå det gamla taket?

Ja,

b. Beskäres taket, när det är
färdiglagt?

För längre tillbaka i tiden

c. Hur behandlas takskägget?

Klippes med sax

d. Läggas halmtak (vasstak)
även på nya hus?

Ej för närvarande

14. a. Hur ryggas taket?

Med den urskakade småhälmen

b. Hur lagas ett söndrigt tak?

Gamla repararas på så sätt, att på det söndriga
stället, upplyftes den gamla halmen och ny halm
stoppas inunder.

15. Hur många arbeta samtidigt
med takläckningen? Och vilken
är i så fall arbetsfördel-
ningen?

För att arbetet skulle forseras åtgick det sex
man.

M.10884:8.

16. Har Ni hört omtalas eller sett att man borrat hål i windskedarna till fäste för takkäpparna? Var och när brukades detta? Angiv om möjligt stället.
17. Lägges (lades) taket på läkt eller på ravel (raft)?
18. Användas (använtes) dessa tak även på boningshusen?

19. Är Ni villig att eventuellt besvara ett utförligare frågeformulär (som i så fall honoreras om så önskas)?
20. När och var har Ni varit verksam som taktäckare?
21. Har Ni även annat yrke? Vilket?

Före min tid.

På ravel

Ja, för 40 år sedan.

Ja

I min hemkommun

Byggnadssnickare

OBS! Skulle Ni ej få plats med alla svaren på detta papper så bedes Ni vänligen skriva återstoden på ett löst papper av samma format. Använd även helst ett löst papper dårest Ni vill göra någon förtynligande teckning. Och sänd gärna in svaret så snart som möjligt — det underlättar arkivets arbete.

311/112 ac

Acc. n:r M.10884:9.

LUF 62

431

Uppgifterna härföra sig till

Landskap: DalslandHärad: Valbo. N:oSocken: HögsåkerUppteckningsår: 1949*D
A
+ karta*

Folklivsarkivet i Lund beder Eder härmed vara vänlig besvara nedanstående frågor i och för en undersökning rörande de i snabbt försvinnande stadda halmtaken. Vi vilja medan ännu tid är söka rädda åt kommande tider kunskapen om halmtaken, deras förfärdigande, förekomst och egenskaper. Vi äro tacksamma för korta, tydligt och helst med bläck skrivna svar på alla frågorna. Numrera svaren efter frågorna. Frankokuvert för svaret bifogas.

Frågor:

1. Finns å Eder trakt halmtak eller vasstak?
2. Äro (voro) dessa *bindetak*, d.v.s. sådana där halmen (vassen) är (var) bunden vid underlaget medelst vidjor, snöre, järnträd eller på annat sätt?
3. Eller äro (voro) de av löst pålagd ej slagtröskad halm som hålls (hölls) kvar av pålagda träkonstruktioner?
4. Hur pass vanliga äro (voro) dessa bundna tak i procenträknat?
  - a. för närvarande?
  - b. för 10 år sedan?
  - c. för 20 år sedan?
  - d. för 50 år sedan?
5. Användas (användes) takräppar?

Uppgifterna lämnade av

Namn: Oscar HerkAdress: Upplock HögsåkerFödelseår och födelseort: 1877 Högsåker

Svar:

- No: 1 Halmtak.
- No: 2 Bindetak. (bindas med järnträd)
- No: 3 Fäckhammar ej
- No: 4 a) 40 procent
           b) 40   "
           c) 70   "
           d) 90   "
- No: 5 Takräppor (takspjäl) används

M. 10884:10.

6. Använder Ni isolerade band eller fortlöpande söm?
7. Beskriv Ert tillvägagångssätt vid bindningen och annan maten:

Dalsland
Valbo härad
Högstötens m
1947

M. 10884:10a

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

Oscar Hertz
Högstötens

b. 1877 v.

Högstötens iha en tum
efflad å ena
tag.

Försläffning på dvar N:o. 10

Täckstegen binbes på frätcen över taket
den binbes med läg eller rep och vändes
eftersom arbetet forskriber.

N:o. 14 b) Söndriga tak (sönder blästa).

Läggs genom att halm lägges över det
söndriga stället (s.k. halmsulning) detta
arbete är ganska besvärligt att utföra.

i mälen och
räden drages
ing.

ut längs

detta en tum
efflad å ena
tag.

nen niojt längre.

lämst och till
bides taket
boken

lika

M. 10884:10.

6. Använder Ni isolerade band eller fortlöpande söm?
7. Beskriv Ert tillvägagångssätt vid bindningen och angiv materialets art. Bifoga gärna en förtydligande teckning.
3. a. Vilka redskap använder Ni vid täckningen? Räkna upp alla.
b. Har tidigare använts även andra redskap? Vilka?

Var god beskriv alla nu eller tidigare använda redskap (material, konstruktion, dimensioner — gör gärna en enkel blyerts-teckning) och angiv deras benämning, även på ortens dialekt.

Vartill och huru användas de olika redskapen?

No. 6 Isolerade band.

No. 7 Bindnalen stickes genom taket under i från järnträden trädes i nalen och bindes ett parx om takträppen, träden drages till och klipper av med en itring.

No. 8 a) Täckbräda, Bindnål, havtang, träksfäge och skärbock.
b) är mig okänt.

No. 9 Täckbräden (bäckfjöl) en bräda en tum tjock, 40 cm. lång, 20 cm bred, refflad å ena sidan samt försedd med handtag.

Bindnalen av ebå eller järn, en yxyl ca. en meter lång, med öga ca. 5 cm från ena änden. Träksfegen är runda slabor ca. 10 cm. bred och 10 meter lång.

Skärbocken liknar en vanlig sagiblock men något längre.

No. 10 Med täckbräden stötes taket jämt och till enstakad tjocklek. Med bindnalen trädes taket fast i vinterläket (gravel) i skärbocken störes halmen jämnas ned en lika.

M. 10884:11.

N:o. 11 Användes ej.

11. Använder Ni vid täckningen vantar, knäputor eller särskild fotbeklädnad?
12. Hur beredes
a. långhalmen?
b. vassen?
När och hur skördas den och hur förvaras den?
13. a. Täckes även (eller endast) utanpå det gamla taket?
b. Beskäres taket, när det är färdiglagt?
c. Hur behandlas takskägget?
d. Läggas halmtak (vasstak) även på nya hus?
14. a. Hur ryggas taket?
b. Hur lagas ett söndrigt tak?
15. Hur många arbeta samtidigt med taktäckningen? Och vilken är i så fall arbetsfördelningen?

N:o. 12 a) Halmen skärs väl ut, och bindes i små binrar (nålar och hörnor) vilka skärs jämnas i nöfåndan.

N:o. 13 a) Bäda delarna användes.
b) Taket beskärs ej, stötes jämnt med tåckbrädan.

c) Taket slis jämnt med tåckbrädan, och klipper med en sax.

d) Numera behövs ej nya hals

N:o. 14 a) Boskhalm i betydlig mängd lägges på och denna jämnas med en handtriva. Rygg-
ihalmen hålls kvar med hängare.

N:o. 15 Som regel följer hängaren och åre med hjälpare. Ti av med hjälpare
benedde halmen, och sen kan halmen och material uppsättas.

M.1084:12.

16. Har Ni hört omtalas eller sett att man borrat hål i windskedarna till fäste för takkäpparna? Var och när brukades detta? Angiv om möjligt stället.
17. Läggas (lades) taket på läkt eller på ravel (raft)?
18. Användas (använtes) dessa tak även på boningshusen?
19. Är Ni villig att eventuellt besvara ett utförligare frågeformulär (som i så fall honoreras om så önskas)?
20. När och var har Ni varit verksam som taktäckare?
21. Har Ni även annat yrke? Vilket?

OBS! Skulle Ni ej få plats med alla svaren på detta papper så bedes Ni vänligen skriva återstoden på ett löst papper av samma format. Använd även helst ett löst papper där Ni vill göra någon förtydligande teckning. Och sänd gärna in svaret så snart som möjligt — det underlättar arkivets arbete.

N:o.16 Nej jag har ej sett eller hört omtalas att detta brukas.

N:o.17 Taket läggas på ravel (raft)

N:o.18 Användes ej:

N:o.19 Nej då jag ej vet meras upplysningar av värde att lämna.

N:o.20 Från 1914 till 1946. I nom Slögsäker samt nägränssande socknarne Järbo, Rännelanda och Räggård.

N:o.21 Jordbruksäker

313/112 d

Acc. nr M.10884:13.

LUF 62

432

Uppgifterna härför sig till

Landskap: Dalsland

Härad: Västra Kärrad N:o

Socken: Perle-Järbo

Uppteckningsår: 1944

Folklivsarkivet i Lund beder Eder härmed vara vänlig besvara nedanstående frågor i och för en undersökning rörande de i snabbt försvinnande stadda halmtaken. Vi vilja medan ännu tid är söka rädda åt kommande tider kunskapen om halmtaken, deras förfärdigande, förekomst och egenskaper. Vi äro tacksamma för korta, tydligt och helst med bläck skrivna svar på alla frågorna. Numrera svaren efter frågorna. Frankokuvert för svaret bifogas.

Frågor:

1. Finns å Eder trakt halmtak eller vasstak?
2. Äro (voro) dessa *bindetak*, d.v.s. sådana där halmen (vassen) är (var) bunden vid underlaget medelst vidjor, snöre, järntråd eller på annat sätt?
3. Eller äro (voro) de av löst på lagd ej slagtröskad halm som hålls (hölls) kvar av pålagda träkonstruktioner?
4. Hur pass vanliga äro (voro) dessa bundna tak i procenträknat?
  - a. för närvärande?
  - b. för 10 år sedan?
  - c. för 20 år sedan?
  - d. för 50 år sedan?
5. Användas (använtes) takäppar?

Svar:

Ja

Ja här finns flera halmtak
det går att lägga halmen i särskilda
och sen lägga varan på halmen från trädens
och ved till skägget
här finns trädren här dock inte

90 %

95

100

Ja de kallas för takspån här från trädren

6. Använder Ni isolerade band eller fortlöpande söm?

7. Beskriv Ert tillvägagångssätt vid bindningen och angiv materialets art. Bifoga gärna en förtydligande teckning.

8. a. Vilka redskap använder Ni vid täckningen? Räkna upp alla.

Tang Takbruda
Takstuge Ställnät
Ja redjor till band

b. Har tidigare använts även andra redskap? Vilka?

9. Var god beskriv alla nu eller tidigare använda redskap (material, konstruktion, dimensioner — gör gärna en enkel blyerts-teckning) och angiv deras benämning, även på ortens dialekt.

10. Vartill och huru användas de olika redskapen?

En meter mellan varje hand är vanligt
träden klipper av från trape bandet där hal
av trä som haras hal i änden stiktes sät
träden ses sticker på den givna halmens
så man kannas syna mitt manas och sen upp
till häppen som ligger mitt på halmen
längd sen vides träden över häppen och blije
ar sen detta band till man är i ände på
tränen sen drödes fy klocka halen fra
mannen sätts man fast till man kannas
till dogga åren ses lägger doggas haln
ar basshaln sen läggas hemgare
på doggas halmen de är 3 på längd
och spikas manan i krysset sen man gas
de öres doggas halmen så är det fördelat
de olika redskapen i Doggas manar lovlätt
3 stycken der bindes manar fast de får
vara så långa så de räcker ned till yfret der
der man börsar och fästs i laststegen sen släss
stegen runt upp för varje plå som är bunden

11. Använder Ni vid täckningen vantar, knäputor eller särskild fotbeklädnad?

12. Hur beredes
a. långhalmen?

b. vassen?

När och hur skördas den och
hur förvaras den?

Vatt okänt
förr aning

13. a. Täckes även (eller endast)
utanpå det gamla taket?

b. Beskäres taket, när det är
färdiglagt? *Ned*

c. Hur behandlas takskägget?

Takskägget klippes i andens
d. Läggas halmtak (vasstak)
även på nya hus? *Ned*

Tegel. Eder platt

14. a. Hur ryggas taket?

Crosshalmen
bredob. Hur lagas ett söndrigt tak?
man halas på samma sätt
som kyrktaket. Man är endast
ränten

15. Hur många arbeta samtidigt
hålet
lyftes
några
med taktäckningen? Och vil-
ken är i så fall arbetsfördel-
ningen?

*Det gamla
uppges bit
sen dock
halme
är sällan*

Ned

halmen utgefar för att goda bredes
halmen. Den stöter den upp till össkao
tycklek så slös takstegen till skag för att hälta
halmen medan man binder floden.
halmen röslas fört och bindes i Stora Nekas
sen skärs de armar med kniv i Stora Nekan
så Nekan blives der jemna det går att läcka
på det gamla taket men lyfta fram bratten
är bräst det hälles flera är längre varsligen
3 man arbeta vid täckningen en är före på
på marken och skän Nekan sen sendes han
halmen till de tre som är på taket en
breder halmen den andre stöter upp halmen
med takbrädan

16. Har Ni hört omtalas eller sett att man borrat hål i windskedarna till fäste för takkäpparna? Var och när brukades detta? Angiv om möjligt stället.
17. Lägges (lades) taket på läkt eller på ravel (raft)?
18. Användas (användes) dessa tak även på boningshusen? *ja
för 70-80 år sedan*
19. Är Ni villig att eventuellt besvara ett utförligare frågeformulär (som i så fall honoreras om så önskas)? *Ja om jag kan så*
20. När och var har Ni varit verksam som taktäckare? *Trakten nära Göteborg
jag minns inte så länge*
21. Har Ni även annat yrke? Vilket? *Bonde*

okänt här bryder med stålträdet en lit från windskedarna över häppren liksom de andra banden det långa långa slansar som är spikade på saxens hela vägen som halmen lägges på takträden är 20 turn lång 10 turn bred på undersidan är den urhållad längs hela brädan & sådant brukar det vara ^{andra sidan} på är det ett handtag för den som står upp halmen.

*Sått lyft halmtak kan hålla i 30 år
om det är lyft från bottens och inte
är lagt på gamla taket ja skriften
är väl inte så god allt hänt men vi
hoppas det. Besta
Högaknepast*

Martin Eriksson

OBS! Skulle Ni ej få plats med alla svaren på detta papper så bedes Ni vänligen skriva återstoden på ett löst papper av samma format. Använd även helst ett löst papper där Ni vill göra någon förtydligande teckning. Och sänd gärna in svaret så snart som möjligt — det underlättar arkivets arbete.